

Prometeu în viziune romantică și neoromantică

Costina Denisa BĂRBUCEANU

<https://doi.org/10.52744/AUCSFLSA.2024.01.06>

Abstract

The Promethean vision of Shelley and Al. Philippides springs from the same Greek source, Aeschylus and Hesiod, but, along the way, undergoes modifications, according to the face and likeness of each poet, in part, because the poets, putting on the coat and the Promethean mask, and play differently, depending on the interior of each one, rebelling – however, in unison, against any external and internal authority or oppression, by borrowing the Promethean howl, to which they give different valences. Shelley's tragic poem preserves the Greek heritage, the legend itself, to a point, for Shelley's verses are not a genealogical presentation but clothe themselves in self-consciousness and tragedy, in the four acts of the poem that deserve its title as a masterpiece. Shelley reserves a personal and imaginative view of human nature: „The images I have used will be found in many illustrations, and have been drawn from the processes of the human mind (...)” (our translation) of the fatality of life and destiny to which mortals are subjected to.

Keywords: rebelling, promethean howl, Promethean mask, fury, oppression

Rezumat

*Viziunea prometeică a lui **Shelley și Al. Philippide** izvorăște din aceeași sursă greacă, **Eschil și Hesiod**, dar, pe parcurs, suferă modificări, după chipul și asemănarea fiecărui poet, în parte, căci poezii, îmbrăcând haina și masca prometeică, și joacă diferit, în funcție de interiorul fiecăruia, răzvrătindu-se totuși, la unison, împotriva oricărei autorități sau opresiuni externe și interioare, prin împrumutarea urlului prometeic, căruia îi dau valențe diferite. Poema tragică a lui Shelley păstrează moștenirea greacă, legenda, în sine, până la un punct, căci versurile lui Shelley nu sunt o prezentare genealogică ci se îmbracă în conștiință de sine și tragism, în cele patru acte ale poemului care își merită denumirea de capodoperă. Shelley își rezervă o viziune personală și **imaginată** asupra naturii umane: „Imaginile pe care le-am folosit vor fi găsite în multe ilustrații, și au fost scoase din procesele minții umane (...)”¹ (traducerea noastră) ale fatalității vieții și **destinului** la care sunt supuși muritorii.*

Cuvinte-cheie: răzvrătire, urllet prometeic, mască prometeică, furie, asuprire

¹ Percy Bysshe Shelley, *op. cit.* p. IX, „The **imagery** which I have employed will be found, in many instances, to have been drawn from the operations of the human mind (...)”.

Marele romantic face însă și o introspecție în sufletele și mințile eroilor săi, pentru a le testa limitele și duranța, toate acestea în scopul de a ne arăta puterea și rezistența psihicului uman, căci „Personificările dramei mitologice a lui Shelley nu reprezintă idealismul vag al unui tânăr poet care caută un rezultat; ele au un adânc înțeles psihologic.”² (traducerea noastră)

Cu toate acestea, Shelley nu ezită să-și suprapună zbuciumul și zvârcolirile interioare cu amezițoarele sale personaje – Furiile, transferându-și astfel energiile fulminante în vorbele Furiilor:

*„Suntem unelte ale spaimei, urii,
Neîncrederii, durerii, deznădejzii
și crimei. Precum câinii costelivi
Prin codrii fugăresc rănita ciută,
Noi fugărim făpturile ce plâng
și sângerează când temutul rege
Le lasă prada, la cheremul nostru.”* (*Prometeu descătușat, Actul Întâi*, pp. 374-375)

Destinul oamenilor este presărat de rău, dar în viziunea idealistă a lui Shelley nu este moștenit, ci se așază în sufletul umanității din întâmplare, sau cauzat de instincte, de fatalitate, și că această fatalitate ar fi evitată printr-un act de vrere, de voință unanimă a umanității – cel mai probabil Shelley era încărcat de tumultul și patimile Revoluției Franceze și a schimbărilor sociale care amprentaseră secolul, în perioada aceea. De aceea, poemul poate fi privit ca o voce a revoluției, un manifest politico-revoluționar, căci „Toate epocile de înnoire și creație au recunoscut în figura legendară a lui Prometeu simbolul năzuințelor și al revoltelor al suferințelor și luptelor lor”³. iar el își reafirmă poziția de lider al celor pătimiți, schingiuiți, și oprimați de puterile suverane, portretizate de Zeus-Jupiter.

Shelley, asemeni lui Philippide nu caută, cum intenționau clasicii greci, să-l împace pe Prometeu cu Jupiter, ci, să-l răzvrătească și mai mult decât o făcuse sistemul clasic, căci prin o eventuală împăcare, toate suferințele și scopul rebeliunii ar fi fost în zadar. Shelley, este de părere, în

---

² Lady Jane Gibson Shelley, Percy Bysshe Shelley: *Shelley memorials: from authentic sources*, p. 111, Publicată de Henry S. King, 1875 „The personifications of Shelley's **mythological drama** are not the vague idealism of a young poet seeking for effect; they have a deep psychological meaning.”

³ Tudor Vianu, Alexandrescu Sorin, Călinescu Matei, Ionescu Gelu, Alexandrescu Vlad, *op. cit.*, p. 263.

prefața poemului *Prometeu descătușat*, că Prometeu, din acest unghi, al răzvrătitului, seamănă cu Satan: „Prometeu, (...) după părerea mea, un caracter mai poetic decât Satan, deoarece, pe lângă curaj, și splendoare, și opoziție fermă și răbdătoare forțelor omnipotente, el e vulnerabil a fi descris ca o excepție a contaminării cu ambiția, invidia, răzbunarea, și dorință personală de acaparare a puterii, care, la eroul din *Paradisul Pierdut* stau în calea interesului⁴”. (traducerea noastră)

Poemul lui **Shelley, Prometeu descătușat** – ca și **Izgonirea lui Prometeu**, se deschide cu clasică imagine a lui Prometeu înlănțuit pe o stâncă, deasupra unei prăpăstii pe muntele Caucaz, secondat de Pantea și Ione, căci spre deosebire de **Al. Philippide**, în al cărui poem **Izgonirea lui Prometeu** nu sunt decât două personaje, Prometeu și Mulțimea – Shelley mai păstrează din mitologia clasică și multitudinea de personaje care intră în contact cu Titanul: Demogorgon, Jupiter, pământul-mumă, Oceanul, Apollo, Mercur, Asia, Pantea și Ione – care sunt Oceanide, Hercule, Umbra lui Jupiter, Duhul pământului, Duhul lunii, Duhul orelor, Spiriduși, Fauni, Furiile, sau Ecurile. Ambele poeme încep cu un monolog strigat de către Titanul umanității, care își rostește cântecul răzvrătirii într-o sublimă sfidare, împotriva celui care l-a schingiuit:

*„O, rege peste demoni, zei și duhuri
(Afar' de Unul) care umplu-aceste
Strălucitoare, rotitoare lumi,
Pe care **numai tu și eu** putem
să le privim c-un ochi lipsit de somn-
Te uită la pământul înțesat
De sclavii tă pe care-i răsplătești
Cu temeri, silă și nădejdi deșarte
Fiindcă ți se roagă în genunchi,
Te laudă, trudesc și îți înalță,
Din sfărmate inimi, hecatombe.
Pe mine însă care-ți sunt dușman,
Tu m-ai făcut orbit de ură, domn
Asupra vieții mele chinuite
Si-asupra răzbunării tale vane.”
(Prometeu descătușat, Actul Întâi, pp. 349-350)*

⁴ Percy Bysshe Shelley, Prefață la *Prometheus Unbound*, op. cit. p. IX, „Prometheuss, (...) in my judgement, a more poetical character than Satan, because, in addition to **courage**, and majesty, and firm and patient opposition to omnipotent force he is **susceptible** of being described as exempt from the taints of ambition, envy, revenge, and a desire for personal aggrandisement, which, in the Hero of *Paradise Lost*, interfere with the interest.”

Monologul tulburător prezintă o introducere a celor două personaje diametral opuse din această piesă, o descriere pe care însuși Titanul o face, punând lucrurile în lumină, cu privire la locurile pe care se situează cei doi zei. Potrivnic etern, pe parcursul a trei mii de ani, Zeus este invocat de Titanul care nu-și mai amintește teribilul secret ce îl va arunca în Haos pe cel ce reprezintă autoritatea, fie ea percepută din punct de vedere religios sau politic, o autoritate patriarhală cu viziuni înguste ce îngrădește spiritul liber, ce-i este adversară, și-l condamnă la zbateri eterne. Portretizarea antagonică a celor două personaje se face prin exacerbarea calităților unuia – Titanul, în opoziție cu atitudinea dictatorială și malițioasă a celuilalt – Zeus, și mai ales prin alegerea lui Prometeu de a nu-l huli pe adversarul său ci de a-și îmbrățișa condiția, și este tocmai aceasta îmbrățișare a condiției sale o respingere și negare a Divinității. Este o luptă purtată fără arme, singurele atuuri fiind răzvrătirea, sfidarea și îndurarea stoică – „(...) *Nu mi-e teamă*”⁵. Împotriva unui Zeu crud, în cazul lui Shelley și a unei zeități surde și posibil absente, în cazul lui Philippide. Monologul shelleyan mai poate fi privit sub aspect vizionar, căci el marchează începutul schimbării și descătușării titanului.

4.5 Prometeu între Christos, Satan și Divinitatea cruntă

Situat între figura satanică, prin atributul răzvrătirii: „*Supunerea, știi bine, nu-i de mine*”⁶: și **figura nazarineană**, prin atributul sacrificiului de sine, conștient și deliberat dăruit omenirii, Prometeu este o pendulare între cele două extreme de la care își întrecește portretul, prezentându-se astfel ca însăși uniunea figurilor antagonice, a polilor opuși ce se găsesc în el, un **complexio oppositorum** rezervat doar divinității. Monologul este tulburător și impune respect și frică, la auzul cuvintelor titanului shelleyan, ce-și exemplifică mila față de cel atotneputincios, care din frică și răzbunare absurdă, sau din simpla obtuzitate a percepțiilor „divine” își răstignește un seamăn, care a încercat să iubească omenirea:

*„Singurătatea, chinul, deznădejdea,
Disprețul – iată-a mea împărăție,
Mai strălucită decât cea pe care
O vezi de pe-al tău tron nepizmuit,
O, zeu, atotputernic! De-aș fi vrut
Să-mpart rușinea tiraniei tale,
N-aș spânzura acum, pironit*

⁵ P. B. Shelley, *Prometeu descătușat și alte poeme*, op. cit., p. 372, Actul Întâi.

⁶ P. B. Shelley, op. cit., p. 370, Actul Întâi.

*De stânca asta neagră, moartă, rece,
(...) și totuși rabd.*

(...) Un sclav înfrânt de teapa ta...Dispreț?

*Ba nu, de fel, ci **milă mi-e de tine:***

Vei fi, sărmane, fugărit prin ceruri,

Iar sufletu-ți, spaimă sfâșiat,

(...) deși în mine

Nici pic de ură sau de răutate

***N-a mai rămas, atâta-s de schimbat.!"** (Prometeu descătușat, Actul
Întâi, pp. 350-352)*

Al. Philippide își plasează și el eroul, asemeni lui Shelley, pe care-l citește și căruia îi purta o deosebită admirație, în Caucazul indian, lângă **vulturul** veșnic înfometat, care alcătuieste o imagine de groază, de neimaginat, și își deschide poemul cu monologul suferinței, îndreptat atât împotriva lui Zeus cât și împotriva omenirii – mulțimii – nerecunoscătoare, care batjocorește jertfa monumentală – asemeni gloatei din biblie, care nu avea dimensiunea conștiinței pentru a putea realiza adevărata dăruire a Celui răstignit, **Iisus Christos**. Omenirea disprețuiește jertfa și binefacerea:

„Nu s-a sfârșit nimic. Mai este încă.

Nu crește veșnicia, nici nu scade.

Abia mai simt că vulturul mă roade;

Abia mai simt că rana mi-e adâncă.

Mi-e trupul stâncă-n lanțuri pe o stâncă!

De multă vreme nu mai știu să simt.

Spre cer de veacuri fulgerând mereu,

E-atâta vreme de când ochiul meu

Și-a-nfipt adânc privirile în zare

Că m-ar dura să mi le smulg! și, greu,

*S-ar povârni, prelungi și orbitoare, că niște drugi de aur zvâcniți din
ochiul meu.” (Izgonirea lui Prometeu, p. 94)*

Versul „*Mi-e trupul stâncă-n lanțuri pe o stâncă!*” este crucial în a demonstra că titanul devine una cu colosul munte, „(...) o emanație a stâncii”⁷, se întrepătrunde cu acesta și devine un munte de patimi și iubire în calea distrugătorului Zeus, dar și un munte de dăruire pentru semenii. De la bun început, observăm că cei doi poeți se despart în drumul literelor de sursa clasică, și îndeosebi după acest monolog, influența lui Shelley

⁷ Elena Tacciu, *Un studiu al arhetipurilor*, Vol II, p. 151, Ed. Minerva, București, 1958.

extinzându-se la nivelul personajului principal, căruia Al. Philippide îi dă conotații hiperionice, de geniu absolut – punând accentul pe „(...) motivul geniului dedus din mitul prometeic”⁸ – izvorât din însăși sufletul său, pentru că Prometeu este chiar poetul, care poartă **masca suferinței**.

În climaxul suferințelor sale el nu cere milă, poetul prometeic se află acolo de bunăvoie, pentru a face notă discordantă față de mulțimea ne semnificativă, căci soarta **geniului** pe pământ este cel mai adesea reprezentată de **suferință**. Suferința unui geniu nu se poate compara nicicând cu a unui om de rând, căci în această suferință stau laolaltă geniul, sfidarea și superbia actului de a fi diferit, deosebit de restul gloatei, care nu are conștiința superioară necesară actului de dăruire. În poezia lui Philippide, chinul vulturului este considerat un privilegiu, iar când **Poetul-Prometeu** realizează că sacrificiul său nu mai are public: „*Huo Prometeu...*”⁹ și când îi este contestată toată dăruința, numai atunci rupe lanțurile și sugrumă vulturul blestemat, pe fundalul decorurilor titanico-cosmice, care impun respect.

Prometeu, în viziunea lui Philippide, care se îndepărtează și de clasici cât și de noile tendințe prefigurate de Shelley, îi oferă Titanului său posibilitatea de a se elibera singur, de a rupe lanțurile, de a nu mai aștepta intervenția externă a lui Heracles, căci sătul de stigmatul damnării, Prometeu lui Philippide răbufnește, într-un gest de rebeliune specifică numai marilor romantici: „*(In picioare pe stâncă, cu o mână ținându-și lanțurile, cu cealaltă gătuind vulturul, ca pe un porumbel)*

O, Urlet, te-așteptam!

Zvâcnește, sânge!

Cutremură-te-n mine viață! Sfarmă-

Te-n mine iarăși, răcnet de alarmă!

O, inimă, în pieptul meu te strânge

ca un pumn!” (Izgonirea lui Prometeu, p. 95)

Acest zbulcium interior se traduce printr-un act de revoltă exacerbă, este însăși „(...) identificarea cu poezia, cu destinul poetic care înseamnă ardere, consum, eclipsare a eului personal, triumf al cântecului și asumare tragică a efortului de autoconstituire prin cântec.”¹⁰ Sunt toate acestea cele care fac acest chin prometeic al poetului să fie îndurate cu stoicism și chiar cu plăcere, căci sunt făcute în numele iubirii, dăruirii complete de sine, și îi conferă un stigmat plăcut celui care nu se vrea asemeni tuturor. Nu

⁸ George Gibescu, Sinele și poezia elementelor în *Alexandru Philippide*, p. 59, Ed. Albatros, București, 1985.

⁹ Alexandru Philippide, *Scrieri, op. cit.*, p. 94.

¹⁰ Horia Avrămuț: *Alexandru Philippide: la răscrucile memoriei*, p. 36, publicată de Cartea Românească, 1984.

întâmplător aleg cei doi poeți figura prometeică să-i reprezinte, ci o aleg cu mare grijă, căci ea însumează toate arderile, pasiunile, durerile și zvârcolirile, **masca damnării** și stigmatul unicității poetice a celor doi romantici. Astfel, poetul, „(...) omul poate deveni un Prometeu pentru sine și pentru speța sa.”¹¹

Stigmatul ne duce cu gândul, încă o dată, dacă mai era nevoie, la Cel mai mare Om care a mers vreodată pe pământ, **Iisus Christos**, figura pe care o îmbrățișează atât Shelley ci și Philippide după el, căci asemeni **Nazarineanului**, **Prometeu** lui Shelley, „*monarh deplin*” (p. 377) este și el „pironit” în lanțurile reci ale oprimării, batjocorit și umilit, răstignit precum Mântuitorul nostru, dar un **Prometeu fără cruce**, care dovedește o anduranță divină, meritându-și pe deplin, comparația:

*„Ghețarii târători mă-mpung cu lancea
Cristalelor lor reci ca raza lunii.
Cătușele mă ard, îmi intră-n oase.
Înaripatul câine-al bolții, pliscul
Muindu-și în veninul său îmi mușca
Din inimă: vedenii neîntrupate-
Norod din țara viselor-mereu
Îmi dau târcoale **și-și bat joc de mine**
Iar demonii cutremurelor vin
Din **răni** să-mi scoată **cuiete**, în clipa
Când steiul crapă și la loc se-nchide.
Din hăurile lor asurzitoare,
Vin valvârtej ale furtunii duhuri,
Izbindu-mă cu grindina tăioasă.
Și totuși, pentru mine e tot una
De-i zi sau noapte, chiar dacă întâia
Zdrobește gerul sau dacă cealaltă
Se cațără, cu bezna-i înstelată,
Pe zarea plumburie: eu știu bine
Ca amândouă aduc aici alaiul
Greoaielelor, fără de aripi, ore.” (Prometeu descătușat pp. 350-351)*

Cuvintele atent alese de Shelley îmbracă în cele mai frumoase metafore care au dat viață urlletelor răzvrătitului Prometeu, zeul care i-a dat omului cele mai importante atribute: cuvântul și focul, căci cuvântul

¹¹ Bernstein Elvin, *Teatrul și interogația tragică*, p. 92, publicată de Ed. pentru Literatură Universală, 1969.

implică izvorărea gândirii iar focul este știință. Al. Philippide știe să-și pună și el titanul pe același plan cu Divinitatea căci: „(...) poemul lui Shelley, pe care trebuie să-l considerăm ca un izvor al tuturor prelucrărilor mai noi ale mitului, titanul lui Philippide are și el previziunea lui Iisus Christos (...)”¹² Asemeni lui Christos, în Grădina Ghetsemani, nici Titanul lui Shelley nu este străin de sentimente antagonice care-i încearcă sufletul și balansează între disperare și speranță, speranța că **Timpul** și-a împlinit vrerea și că eliberarea din ghearele Divinității obtuze e pe cale să se îplinească, după atâtea secole de răbdat, în care titanul putea să-și elibereze trupul, precum ar fi putut Hristos să coboare de pe cruce, să se salveze, căci cu siguranță, această putere sălășluiește în cele două mari icoane ale suferinței. Dar care ar mai fi fost însemnătatea dăruirii, a sacrificiului și a credinței dacă acest lucru s-ar fi întâmplat? „Așa cum divinitatea lui Christos este o parte fundamentală a credinței Cristianice, așa și legătura lui Prometeu cu umanitatea este o parte fundamentală a viziunii grecești asupra lumii¹³”. (traducerea noastră)

Prometeu vine în lume să dea un nou sens legăturii cu Divinitatea, percepută și ea până atunci ca fiind crudă și mânioasă, căci Dumnezeu israeliților din Vechiul Testament aruncă foc și pară, pedepsește Sodoma și Gomora, și inundă pământul. Atât Prometeu cât și Iisus reprezintă noua arcă a mântuirii, apropiindu-l pe om de Dumnezeu, apropiere care se face, fie prin Fiul Omului, fie prin Championul Umanității, căci ambii au ceva de dăruit oamenilor, și atât Shelley cât și Philippide înțeleg acest lucru și își scot eroii din lanțurile clasice care nu făceau altceva decât să îi blameze pentru îndrăzneala de a se răzvrăti și a uzurpa autoritatea supremă, Zeus.

Comparația cu Iisus Hristos se face nu numai din punctul de vedere al dăruirii cât și prin prisma suferințelor ce-i leagă pe cei doi titani de figura Nazarineanului. Frământările și teama, suferința și izbăvirea, sunt sentimente încercate și de titan și de Iisus, titanul lui Shelley fiind cel care se seamănă cel mai bine cu Hristos, deoarece la el se descoperă capacitatea de a ierta un rău atât de mare.

Nici Prometeul lui Philippide nu este lipsit complet de acest sentiment, căci și el încearcă o împăciuire cu Zeus, un tandem de conducere a universului supus dragostei și milei față de creaturile nevinovate, numai că, refuzat fiind, el nu mai poate ierta nici zeul nici

---

¹² Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată*, op. cit., p. 173, Publicată de Ed. Academiei Republicii Populare Române, 1960.

¹³ Karl Kerényi, Manheim Ralph, Prometheus and Christ în *Prometheus: archetypal image of human existence*, p. 3, Princeton University Press, 1997, „Just as the divinity of Christ is an intrinsic part of the Christian faith, so Prometheus’s bond with mankind is an intrinsic part of the Greek view of the world.”

gloata hâdă, preferând hăul cosmosului, drept alinare. Figura lui Hristos este atât de evident punctată în ambele poeme, încât nu poate trece neobservată; se aseamănă atât de mult încât ai zice că titanii au gesturile de sacrificiu și iubire necondiționată moștenite de la Fiul Omului. Iubirea este cuvântul și starea de la care toata tragedia pleacă și se desfășoară. Din cauza iubirii pierde Prometeu locul său din Olimp, și este prăbușit, ca Satan, îngerul decăzut, pe stânca din Caucazul Indian, căci el are dimensiunea dăruirii și vrea să împartă iubirea cu oamenii. Tot din cauza ei și Iisus se lasă răstignit, ca să reformeze legătura omului cu Dumnezeu, legătură care ar fi practic imposibil de realizat fără **iubire și suferință**.

În consecință, **iubirea și suferința** sunt atributele care le călăuzesc drumul către răstignirea ce se face de bună voie. Un Dumnezeu care poartă în suflet iubirea pentru oameni, și un Semizeu, care poartă în interior iubirea pentru Asia, sau oameni – în cazul lui Philippide, împart rugile și gândurile umanității, sunt vii, prin sacrificiul lor, în numele unor idealuri noi: iubirea și credința. Măreția lor nu poate fi egalată de nimeni, nici măcar de „*tâlharul soartei*”, „*hoțul de veșnicii*” căruia îi este frică să-l urmeze pe Prometeu, în gestul său de pogorâre: „*Nu te scobori!*...”¹⁴

Alegând să nu se „scoboare” atât Zeul lui Philippide cât și al lui Shelley nu reprezintă altceva decât insuficiența esenței divine, a Duhului Sfânt care ar trebui să existe în Zeus, ca **prin** această **coborâre** – ce ar reprezenta împărțirea milei divine – ar putea să **se înalțe**, dar nu o face, ci îi lasă această favoare, de frică: „*Ți-e frică, zeu nemernic!*”¹⁵, lui Prometeu.

Dumnezeul israeliților, Yahve, îi lasă favoarea lui Iisus, deși în cazul lor, legătura este alta decât cea a lui Zeus cu Prometeu, căci Tatăl și Fiul sunt una, lucrează pentru același scop, pe când, în cazul lui Prometeu, ei se află în tabere diferite, întocmai lui Satan, răzvrătit, și Dumnezeu, opresor. Atât figura Christică cât și cea Prometeică mai împart și faptul că sunt vizionari, deși titanul lui Shelley nu-și amintește de la început cine este, așa cum și lui Iisus i se revelă pas cu pas finalul călătoriei. Similitudinile dintre cei doi stau și în desăvârșirea pe care o ating, prin suferință, un fel de **catharsis** apărut în urmă unei suferințe violente: **crucificarea și înlănțuirea**. Atât Prometeu lui Shelley cât și cel al lui Philippide sunt portretizați de un tragism fără limite și „(...) capătă o configurație umană de revoltă și jertfă amestecată”¹⁶ – tocmai din cauza faptului că ei își deplâng soarta împotriva opresiunii fizice și psihice la care sunt supuși.

¹⁴ Alexandru Phillippide, *Scrieri*, op. cit., p. 98.

¹⁵ *Ibidem*, p. 98.

¹⁶ Florin Mihăilescu: *Tradiție și inovație: idei și atitudini literare; studiu și antologie*, p. 381, Ed. Eminescu, 1975.

Asemănarea cu Christos se regăsește imediat, căci și Fiul Omului, în grădina Ghetsemani, își plânge tragicul destin, implorând pe Dumnezeu să nu îi fie așa de aspră osânda. Ambii sunt **vizionari**, chiar dacă Prometeu lui Shelley își uită, pentru o perioadă, condiția de zeu creator, ei își cunosc destinul, au viziunea universalității și își pot alege altă soartă, dar nu o fac.

Măreția Titanului stă în faptul că, deși ar fi putut de mult să se elibereze pe sine și să pună capăt lungilor suferințe, nu o face, decât când simte că se apropie vremea profețită, în cazul lui Shelley, și durerea mulțimii care nu mai apreciază imensitatea sacrificiului, în cazul lui Philippide; dar și aici, la ambii poeți se observă o anumită ambiguitate, o amânare a momentului, care parcă nu se mai ivește, Shelley și Philippide, amânând momentul eliberării mult așteptate pentru o ultimă cupă de venin:

*„(Prometeu tresărind)
Cine-a strigat pe Prometeu?
S-a împlinit sorocul Sorții, oare?
De-abia câteva veacuri călătoare
S-au stins de-a valma în nemărginit
și drumul vremii s-a și împlinit?
De-atâta neclintită veșnicie
Mi-s ochii grei, și-abia mai văd pământul.
E vântul care urlă prin prăpăstii.
E vântul.” (Izgonirea lui Prometeu, pp. 94-95)*

*„Am auzit un zvon; nu-i glasul meu.
O, mamă, tu și toți feciorii tăi
Vă bateți joc de cel ce v-a salvat
De crâncena lui Jupiter putere.
Ca pâcla dimineții-ați fi pierit
De n-ar fi fost voința-mi răbdătoare.
Nu mă cunoașteți oare? Sunt Titanul
**Cel ce din agonia lui făcut-a
O stavilă în calea tiraniei
Dușmanului altminteri neînvins.”** (Prometeu descătușat Actul întâi,
p. 355) – sau cum ar spune Shelley: „Eu sunt dușmanul lui, da, sunt **Titanul.**”
(Izgonirea lui Prometeu, p. 362)*

Exponent al umanității, „(...) Nu vreau ca vreo făptură Să sufere atâta cât e vie”¹⁷, Prometeu este cel care, prin dimensiunea sacrificiului său, ține

¹⁷ P. B. Shelley, *op. cit.*, p. 365.

la depărtare urgia lui Zeus, care pare că se aseamănă cu Divinitatea expusă de Byron în Cain, surdă și obtuză, nepăsătoare și distrugătoare. Dacă Iisus Christos reprezintă Puntea, liantul de legătură, între oameni și Dumnezeu, în cazul Prometeului ambilor poeți, acesta reprezintă însăși Stavila care îi protejează creația pentru care se simte responsabil și dator să sufere – în cazul lui Shelley, și pe care o abandonează în favoarea unei alte omeniri, în cazul lui Philippide, izgonit fiind de gloata nerecunoscătoare:

*„M-ați izgonit!
Mă-ntorc în nemurire,
Să-mi caut altă omenire-n loc;
Să-i dau și ei mistuitorul foc;
Și ferecat de-o noua-nlănțuire
S-aștept să se mai năruie un cer,
Să mă mai latre încă-o omenire.
Și-așa, din izgonire-n izgonire,
Să-mi port prin Haos râsul meu stingher.
Urlați! ... în deznădejdea voastră nu e
Decât izbânda strigătului meu
Care de-a pururi tot mai sus se suie,
Din cer în cer! Din Dumnezeu în Dumnezeu!
– căci cine va putea cândva să spuie
Că l-a văzut plângând pe Prometeu?
Urlați!” (Izgonirea lui Prometeu, p. 99)*

4.5.1. Prometeu, qui genus hominum refinxit

Prometeul lui Philippide își poartă orgolios stigmatul căci „Orgoliul final al lui Prometeu este masca durerii și dezamăgirii sale”¹⁸ iar el își transformă **izgonirea în izbăvire**, purtându-și umanitatea în negrul Haos, tânjind după alte ceruri și după un Demiurg mai bun, reluându-și cauza care îi oferă distincția între muritori, și recreând astfel alte lumi mai bune, ca un **Noe**, este de părere Jacob Bryant: „Prometeu, cel care a reînnoit rasa umană, a fost Noos, sau Noe”¹⁹. (traducerea noastră) Noe recrează rasa umană după ce Dumnezeu spală pământul cu potopul său.

Prin urmare, Prometeul lui Philippide își caută o altă arcă-omenire, căreia să îi jertfească iarăși trupul său și să-i dea cea mai prețioasă cunoaștere a tuturor timpurilor: focul.

¹⁸ Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată, op. cit.* p. 174.

¹⁹ Jacob Bryant: *New System Or an Analysis of Ancient Mythology*, p. 274, Part 2, Kessinger Publishing, 2003 „Prometheus, qui genus hominum refinxit, who renewed the race of man, was Noos, or Noah.”

4.6. Viziuni spațiale

Exilându-l de bună voie în Haos, Philippide își gândește viziunea spațiului din perspectiva tulburătoarei **cosmogonii** a lui Shelley:

*„Iar dintr-o altă bortă a pădurii
Se-avântă, cu-armonii vijelioase,
Un glob din mii de globuri făurit:
Prin miezul de cleștar curg ca prin vid
Luminile și muzica. Ai spune
Că-s zece mii de globuri-purpurii,
Verzi, albe, aurii – înlănțuite
Și strânse un-ntr-altul; între ele
Sunt inimaginabile făpturi-
Cum văd în vis strigoii-n hăul nopții;
Sunt totuși străvezii și se rotesc
Pe mii de osii oarbe, cu-o iuțeală,
Ce se distruge ne-ncetat pe sine.
Încet și grav se tot rostogolesc,
Făcând să se audă prin vârtoarea
De sunete, cuvinte ne-nțelese
Și-o muzică grozavă.” (Prometeu descătușat Actul al IV-lea, p. 355)*

Alexandru Philippide expune astfel o superbă **viziune a spațiului**, căci ambii poeți au viziunea hăului primordial – în monologul rostit de Prometeu, un ideal care ar reforma unitatea ruptă dintre Zei și ar restabili balanța atât de necesară muritorilor. El însușează un zbucium ca un refuz al solitudinii ce împinge spre o înfrățire spirituală, o reînnoire a legături roase de timp, și o posibilă naștere, poate, de Luceferi noi:

*„Dă-mi mâna Zeus! Singur ești ca mine,
În cerul tău pustiu și zdrențuit.
Spre stânca unde-am stat înlănțuit
Privește-n jos puhoiul care vine.
Ne blestemă mulțimea deopotrivă.
Ești singur Zeus! Singur sunt și eu.
De ce înlături mâna milostivă
Pe care ți-o întinde Prometeu?
Cu mine, Zeus! Azvârlă-te în larg.
Acolo unde zările se sparg
Spre haosul cu mii și mii de ceruri
În care **se vor naște aștrii noi**. De ce nu vii cu mine-n larguri, Zeus,
Să cucerim nemărginirea amândoi?” (Izgonirea lui Prometeu, p. 97)*

References

- Avrămuț, Horia: *Alexandru Philippide: la răscrucile memoriei*, p. 36, Publicată de Cartea Românească, 1984.
- Bernstein, Elvin, *Teatrul și interogația tragică*, p. 92, Publicată de Ed. pentru Literatură Universală, 1969.
- Bryant, Jacob: *New System Or an Analysis of Ancient Mythology*, p. 274, Part 2, Kessinger Publishing, 2003 „Prometheus, qui genus hominum refinxit, who renewed the race of man, was Noos, or Noah.”
- Gibescu, George, Sinele și poezia elementelor în *Alexandru Philippide*, p. 59, Ed. Albatros, București, 1985.
- Kerényi, Karl, Manheim Ralph, Prometheus and Christ în *Prometheus: archetypal image of human existence*, p. 3, Princeton University Press, 1997, „Just as the divinity of Christ is an intrinsic part of the Christian faith, so Prometheus’s bond with mankind is an intrinsic part of the Greek view of the world.”
- Mihăilescu, Florin: *Tradiție și inovație: idei și atitudini literare; studiu și antologie*, p. 381, Ed. Eminescu, 1975.
- Phillippide, Alexandru, *Scrieri*, *op. cit.*, p. 94.
- Shelley, Percy Bysshe *op. cit.* p. IX, „The **imagery** which I have employed will be found, in many instances, to have been drawn from the operations of the human mind (...)”.
- Shelley, Lady Jane Gibson Percy Bysshe Shelley: *Shelley memorials: from authentic sources*, p. 111, Publicată de Henry S. King, 1875 „The personifications of Shelley's **mythological drama** are not the vague idealism of a young poet seeking for effect; they have a deep psychological meaning.”
- Shelley, Percy Bysshe Prefață la *Prometheus Unbound*, *op. cit.* p. IX, „Prometheuss, (...) in my judgement, a more poetical character than Satan, because, in addition to **courage**, and majesty, and firm and patient opposition to omnipotent force he is **susceptible** of being described as exempt from the taints of ambition, envy, revenge, and a desire for personal aggrandisement, which, in the Hero of Paradise Lost, interfere with the interest.”
- Shelley, P. B. *Prometeu descătușat și alte poeme*, *op. cit.*, p. 372, Actul Întâi.
- Shelley, P. B. *op. cit.*, p. 370, Actul Întâi.
- Tacciu, Elena, *Un studiu al arhetipurilor*, Vol. II, p. 151, Ed. Minerva, București, 1958.
- Vianu, Tudor *Studii de literatură universală și comparată*, *op. cit.*, p. 173, Publicată de Ed. Academiei Republicii Populare Române, 1960.
- Vianu, Tudor *Studii de literatură universală și comparată*, *op. cit.* p. 174.
- Vianu, Tudor, Alexandrescu Sorin, Călinescu Matei, Ionescu Gelu, Alexandrescu Vlad, *op. cit.*, p. 263.